

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА ТА ПОЛІТОЛОГІЇ
ІНСТИТУТ ДЕРЖАВИ І ПРАВА ІМЕНІ В. М. КОРЕЦЬКОГО НАН УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНО-НАУКОВА УСТАНОВА
«ІНСТИТУТ ІНФОРМАЦІЇ, БЕЗПЕКИ І ПРАВА НАПРН УКРАЇНИ»
ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ «ФЕМІДА»
ЦЕНТР ПРАВОВОЇ ОСВІТИ І НАУКИ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ЦЕНТР ПРАВ І БЕЗПЕКИ ЛЮДИНИ
В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ
ІНФОРМАЦІЙНО-ПРОСВІТНИЦЬКИЙ ЦЕНТР З ПРАВ ЛЮДИНИ

ВІСІМНАДЦЯТИ ЮРИДИЧНІ ЧИТАННЯ

**Людина, закон і право
у державно-владній парадигмі**

*Матеріали
міжнародної наукової конференції
24 травня 2023 р.*

**Київ
Вид-во УДУ імені М. П. Драгоманова
2023**

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА ТА ПОЛІТОЛОГІЇ
ІНСТИТУТ ДЕРЖАВИ І ПРАВА ІМЕНІ В. М. КОРЕЦЬКОГО НАН УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНО-НАУКОВА УСТАНОВА “ІНСТИТУТ ІНФОРМАЦІЇ,
БЕЗПЕКИ І ПРАВА НАПРН УКРАЇНИ”
ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ “ФЕМІДА”
ЦЕНТР ПРАВОВОЇ ОСВІТИ І НАУКИ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ЦЕНТР ПРАВ І БЕЗПЕКИ ЛЮДИНИ
В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ
ІНФОРМАЦІЙНО-ПРОСВІТНИЦЬКИЙ ЦЕНТР З ПРАВ ЛЮДИНИ

ВІСІМНАДЦЯТІ ЮРИДИЧНІ ЧИТАННЯ

Людина, закон і право у державно-владній парадигмі

Матеріали міжнародної наукової конференції

24 травня 2023 року

КИЇВ

Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова

2023

Редакційна колегія:

- В. П. Андрущенко**, доктор філософських наук, професор, член-кореспондент НАН України, академік НАПН України, ректор УДУ імені Михайла Драгоманова (*співголова Редакційної колегії*);
- Р. Г. Драпушко**, кандидат філософських наук, доцент кафедри соціальної філософії, філософії освіти та освітньої політики, проректор з науково-педагогічної роботи (адміністративно-господарська діяльність) УДУ імені Михайла Драгоманова;
- О. В. Скрипнюк**, доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України, директор Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України (*співголова Редакційної колегії*);
- В. Г. Пилипчук**, доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України, академік АН ВШ України, професор кафедри теорії та історії держави і права УДУ імені Михайла Драгоманова, директор Державно-наукової установи “Інститут інформації, безпеки і права НАПрН України” (*співголова Редакційної колегії*);
- О. В. Бучма**, кандидат філософських наук, доцент, вчений секретар щорічної міжнародної наукової конференції “Юридичні читання”, член правління ГО “Феміда”, старший науковий співробітник Інституту філософії імені Г. С. Сковороди НАН України (*вчений секретар*);
- Б. І. Андрусиниш**, доктор історичних наук, професор, академік Української академії політичних наук, завідувач кафедри теорії та історії держави і права Навчально-наукового інституту права та політології УДУ імені Михайла Драгоманова, керівник Навчально-наукового центру прав і безпеки людини в інформаційному суспільстві;
- О. В. Бабкіна**, доктор політичних наук, професор, академік Української академії політичних наук, завідувач кафедри політичних наук Навчально-наукового інституту права та політології УДУ імені Михайла Драгоманова;
- П. В. Горінов**, кандидат філософських наук, доцент кафедри правознавства та галузевих юридичних дисциплін УДУ імені Михайла Драгоманова, директор Навчально-наукового інституту права та політології;
- Н. О. Деркачова**, старший викладач кафедри правознавства та галузевих юридичних дисциплін, заступник директора по роботі зі студентами Навчально-наукового інституту права та політології Навчально-наукового інституту права та політології УДУ імені Михайла Драгоманова;
- А. А. Карнаух**, кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри політичних наук, заступник директора з наукової роботи та міжнародного співробітництва Навчально-наукового інституту права та політології УДУ імені Михайла Драгоманова;
- О. В. Макарова**, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри теорії та історії держави і права, заступник директора з навчально-методичної роботи Навчально-наукового інституту права та політології УДУ імені Михайла Драгоманова;
- Н. М. Оніщенко**, доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України, заступник директора з наукової роботи Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України;
- Н. М. Пархоменко**, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАН України, член-кореспондент НАПрН України, завідувач відділу теорії держави і права Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України;
- В. Ю. Стеценко**, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри правознавства та галузевих юридичних дисциплін Навчально-наукового інституту права та політології УДУ імені Михайла Драгоманова;
- О. В. Токарчук**, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри теорії та історії держави і права Навчально-наукового інституту права та політології УДУ імені Михайла Драгоманова, керівник Інформаційно-просвітницького центру з прав людини УДУ імені Михайла Драгоманова;
- Г. М. Торбін**, доктор фізико-математичних наук, професор, професор кафедри математичного аналізу та диференціальних рівнянь, проректор з наукової роботи УДУ імені Михайла Драгоманова;
- Ю. С. Шемшученко**, доктор юридичних наук, професор, академік НАН України, академік НАПрН України, радник при дирекції Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України;
- С. І. Шитий**, кандидат юридичних наук, доцент кафедри теорії та історії держави і права, модератор сайту Навчально-наукового інституту права та політології УДУ імені Михайла Драгоманова.

Ч 75 ВІСІМНАДЦЯТИ ЮРИДИЧНІ ЧИТАННЯ. Людина, закон і право у державно-владній парадигмі: матеріали міжнародної наукової конференції, 24 травня 2023 року / за заг. ред. доц. П. В. Горінова. – Київ: Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова, 2023. – 122 с.

У збірнику вміщені матеріали, в яких розглядаються актуальні проблеми наукових досліджень викладачів, докторантів, аспірантів, студентів закладів освіти та наукових установ України та зарубіжжя, які працюють у галузі юридичних, політичних наук тощо.

Електронна адреса: www.udu.edu.ua

УДК 341.24:005.745[(4-6ЄС)+(477)]

© Редакційна колегія, 2023
© Автори статей, 2023
© Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова, 2023

ПАНЕЛЬ ІІ

РОЗВИТОК ГАЛУЗЕЙ ПРАВА У ДЕРЖАВНО-ВЛАДНІЙ ПАРАДИГМІ

Деркачова Н. О., Дарвіш Халід Хусам

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Розвиток науково-технічної сфери наразі є пріоритетною політикою нашої держави, оскільки наразі у всіх галузях державного управління відбувається діджиталізація, яка можлива виключно при переведенні державної діяльності у електронний формат.

Тим не менше, світові тенденції розвиваються ще дужчими темпами і тому особливо актуальним питанням наразі є використання штучного інтелекту у правовідносинах (зокрема у сфері державного управління). Штучний інтелект (ШІ) – це галузь науки та технології, яка набуває все більшого значення у сучасному світі. ШІ демонструє вражаючі досягнення у таких сферах, як медицина, транспорт, фінанси та інші. При цьому, правова система стикається із проблемами і ризиками використання штучного інтелекту для виконання основних функцій держави, адже наразі відсутній чіткий механізм правового регулювання відносин із існуванням штучного інтелекту.

Метою роботи є аналіз чинного законодавства на виявлення проблем та ризиків правового регулювання штучного інтелекту.

У 2020 році Кабінетом Міністрів України було прийнято Концепцію розвитку штучного інтелекту в Україні. Відповідно до вищезазначеної концепції штучний інтелект – це організована сукупність інформаційних технологій, із застосуванням якої можливо виконувати складні комплексні завдання шляхом використання системи наукових методів досліджень і алгоритмів обробки інформації, отриманої або самостійно створеної під час роботи, а також створювати та використовувати власні бази знань, моделі

прийняття рішень, алгоритми роботи з інформацією та визначати способи досягнення поставлених завдань [3].

Впровадження штучного інтелекту дасть можливість вирішити низку проблем у сфері державного управління, зокрема, низький рівень цифровізації та компетентності державних службовців та спеціалістів у сфері інновацій, низький рівень інвестицій у цю сферу через різні причини, ведення воєнних дій, що впливає на обмеженість доступу штучного інтелекту до тої чи іншої інформації через недосконалий механізм захисту інформації, зростання кількості спроб несанкціонованого втручання в роботу автоматизованих системи, комп'ютерних мереж, низький рівень інформаційної безпеки, значний рівень бюрократії, зокрема, у сфері надання послуг тощо.

Якщо говорити про проблеми правового регулювання штучного інтелекту, то можна визначити проблеми, визначені Кабінетом Міністрів України:

- відсутність або недосконалість правового регулювання штучного інтелекту (зокрема у сферах освіти, економіки, публічного управління, кібербезпеки, оборони), а також недосконалість законодавства стосовно захисту персональних даних;

- складність перевірки відповідності роботи систем штучного інтелекту законодавству та існуючим етичним принципам;

- відсутність єдиних підходів, що застосовуються при визначенні критеріїв етичності під час розроблення та використання технологій штучного інтелекту для різних галузей, видів діяльності та сфер національної економіки;

- наявність ризиків зростання рівня безробіття у зв'язку з використанням технологій штучного інтелекту [3].

Не можна не погодитись із тим, що в Україні наразі відсутнє правове регулювання штучного інтелекту в Україні, що включає у себе:

- право інтелектуальної власності:

- стосовно охорони прав на створення штучного інтелекту – чи варто його розглядати як окремий об'єкт авторського права, як комп'ютерну програму або як сукупність об'єктів (наприклад, комп'ютерна програма, веб-сайт, доменне ім'я тощо);

- стосовно створених ними бази даних – відповідно до Цивільного кодексу України та Закону України “Про авторське право та суміжні права” є окремим об'єктом авторського права. Проте автором може бути виключно фізична особа. Чи є нею особа, що створила штучний інтелект (запрограмувала його) або особа, яка дала штучному інтелекту стимул на

створення бази даних та зібрала разом із штучним інтелектом цю базу даних, або розробник та ця особа;

- інформаційне право, зокрема у сфері захисту персональних даних та кібербезпеки: низький рівень захисту персональних даних, через витік інформації та несанкціоноване втручання у роботу автоматизованих, комп'ютерних систем є основною проблемою і цієї галузі.

Також є проблема у сфері забезпечення кібербезпеки інформації, що обробляється штучним інтелектом. Окрім цього, оскільки створення штучного інтелекту можливе виключно через прописання коду, програми, щоб штучний інтелект міг вчитися самостійно, то варто віднайти можливі шляхи блокування можливості особи, що прописувала такий код, тобто творця чи творців такого штучного інтелекту, отримувати інформацію про персональні дані особи та іншу інформацію, що належить до інформації з обмеженим доступом (таємну, конфіденційну, службову, державну таємниці тощо).

- цивільне право та деліктні відносини: визначення особи, відповідальної за шкоду, завдану штучним інтелектом (повертаючись до питання творця штучного інтелекту, незрозуміло хто саме має відповідати за деліктне порушення, а також як отримати таку шкоду фізично, навіть за рішенням суду, у випадку, якщо творець знаходиться, наприклад, за кордоном); застосування правил відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки, до відносин із використанням цифрових технологій, виходячи з того, чи була шкода, завдана дією чи бездіяльністю штучного інтелекту [4].

Таким чином, питання впровадження штучного інтелекту є актуальним для України, зокрема у сфері публічного управління. Штучний інтелект вносить суттєві зміни в різні сфери життя, але також ставить перед суспільством і правовими системами нові виклики. Розв'язання проблем правового регулювання ШІ потребує комплексного підходу та взаємодії між науково-технічними та правовими спільнотами. Запровадження відповідних нормативно-правових актів та створення етичних стандартів є важливими кроками на шляху до сталого та ефективного використання штучного інтелекту для блага суспільства.

Отже, не зважаючи на чітке визначення поняття штучного інтелекту, наразі невідомо який механізм правового регулювання відносин, що пов'язаний із ним. Успішне правове регулювання штучного інтелекту має враховувати баланс між стимулюванням інновацій та захистом прав та свобод людей. Воно повинно сприяти розвитку ШІ з урахуванням етичних та соціальних наслідків, а також забезпечувати прозорість, відповідальність та правову визначеність у сфері штучного інтелекту.

Таким чином проблеми правового регулювання штучного інтелекту становлять значний виклик для суспільства. Розв'язання цих проблем потребує широкої дискусії, міжнародного співробітництва та розробки нових нормативних актів, які забезпечать ефективно та етично використання штучного інтелекту відповідно до цінностей та прав людини.

Література:

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV: станом на 15.04.2023 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 17.04.2023).
2. Про авторське право та суміжні права: Закон України від 01.12.2022 р. № 2811-IX: станом на 15.04.2023 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20> (дата звернення: 17.04.2023).
3. Про схвалення концепції розвитку штучного інтелекту в Україні: розпорядженням Кабінету Міністрів України від 2.12.2020 р. № 1556-р.: станом на 29.12.2001 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80> (дата звернення: 17.04.2023).
4. Великанова М. М. Штучний інтелект: правові проблеми та ризики. *Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*. Vol. 27. No. 4. 2020. С. 185-198.

Кириленко М. М.

ОСОБЛИВОСТІ ПІДСТАВ ЗАХИСТУ ПРАВ ТА ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ МІСЬКИХ РАД В СФЕРІ ГОСПОДАРСЬКИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

Необхідність захисту прав і інтересів міських рад в господарській сфері в Україні може виникати у випадках виникнення підстав, які складають загрозу реалізації даними суб'єктами місцевого самоврядування їх основних завдань, функцій, встановлених на рівні компетенцій, передбачених в положеннях законодавства. Законодавство України встановлює широкий спектр повноважень міських рад, які в тому числі стосується управління комунальною власністю міст, регуляторної діяльності в сфері господарських відносин. Вказані напрямки господарської компетенції виступають основними сферами, за якими можуть виникати порушення зазначених прав і інтересів, і які є підставами захисту даної категорії. На нинішньому етапі становлення правової науки відсутні дослідження складу та характеристик зазначених підстав, що свідчить про певні проблеми теоретичного забезпечення за вказаним напрямком. З огляду на вказане, актуальним виступає дослідження особливостей нормативно-правового регулювання зазначеної категорії підстав в площині українського законодавства.

Потрібно виокремити такий аспект як відсутність системного регулювання складу підстав захисту прав та законних інтересів міських рад в площині господарських відносин на рівні нормативно-правових документів,